

RAPORT

ANALIZA PENALO-CRIMINOLOGICĂ A MOTIVULUI COMITERII INFRAȚIUNII

Studentul: **Valentin BEGU**

gr. 1-Dr.Af. Masterat, Facultatea Drept, IRIM

Coordonator științific:

Lect. Univ. **Oxana ROTARI**

Chișinău 2014

Introducere

Infrațiunea, ca orice altă activitate umană, este un act conștient și volitiv, ceea ce înseamnă că infractorul înainte de a trece la act, are închipuirea mentală a viitoarei sale conduite¹. După cum bine știm, vinovăția este un element obligatoriu pentru orice infrațiune, deoarece ea constituie o trăsătură esențială a infrațiunii. Pe lângă vinovăție, latura subiectivă mai poate cuprinde și alte două elemente care nu au caracter obligatoriu în general pentru infrațiuni, și anume mobilul sau motivul crimei după cum se menționează în doctrina moldovenească și scopul infrațiunii.²

Motivul comiterii infrațiunii din punct de vedere terminologic

În procesul psihologic de alegere între mai multe variante de comportament intervin un șir de criterii: *motivaționale (mobil și scop); valorice; morale; afective; materiale*.

Cele mai importante ni se par a fi criteriile motivaționale. Dar aici considerăm că ar fi necesare unele precizări între *motiv-mobil-scop*. Motivul este mai rațional, mobilul mai afectiv. În literatura de specialitate se utilizează, în majoritatea cazurilor, termenul de *motiv*. Fiecare criminolog, psiholog folosește o accepțiune mai mult sau mai puțin personală a termenului, atrăgând totodată atenția asupra diferitelor interpretări posibile.

¹ Stănoiu Rodica-Mihaela „Criminologie”. Ed. Oscar Print, București, 1997. p.148-150

² Valer Suian, „Drept Penal. partea Generală (sinteză)”, 2006. p,30

Motivele sunt concretizările trebuințelor. Ele constituie componenta dinamică și direcțională a actului concret. Termenul *motivație* este folosit în același sens cu motiv. Cîteodată, în limbajul curent, motivul desemnează obiectul însuși sau scopul care motivează subiectul³.

Una din cele mai profunde viziuni asupra conceptului de motiv o întîlnim la psihologul american *Newcomb*:⁴ „ Motivul, la fel ca și termenii non tehnici de „dorință” și de „trebuință”, este un termen care se prelungește interior și exterior. Asemenea termeni se referă în același timp la o stare interioară de insatisfacție, de tensiune, de dezechilibru, de frustrare și la ceva din mediul înconjurător, cum ar fi condițiile de viață”.

Motivul comiterii infracțiunii din punct de vedere criminologic

Trecerea la act surprinde faza dinamică în producerea infracțiunii. Confruntarea de argumente în favoarea sau împotriva unei anumite decizii devine acută, are aspect conflictual. Opțiunea în favoarea săvîrșirii faptei infracționale are semnificația unei eliberări psihice pentru infractor și a unui eșec social, care se va consuma o dată cu procesul de trecere la act, de transformare a posibilității în realitate.

Acest lucru se referă și la infracțiunile comice din imprudență, ele fiind tot o expresie a unor personalități orientate antisocial, caracterizate prin impulsivitate, agresivitate sau neglijență față de valorile sociale ocrotite de lege.⁵

Mobilul reprezintă motivul, impulsul interior sau factorul de normă psihică, ce-l determină pe făptuitor să săvârșească fapta⁶. Mobilurile infracțiunilor pot fi diverse: în general avînd o conotație negativă: ura, răzbunarea, invidia, gelozia, interesul material, setea de putere etc. și rareori una pozitivă: nevoia de hrană, mila, compasiunea, afecțiunea etc.⁷

Relatări privind motivul infracțiunilor le putem găsi și în clasificările lui Lombroso sau Enrico Ferri care îi clasifica pe criminali în cinci categorii. În categoria

³ Cioclei Valerian „Manual de criminologie”, Ed. ALL Beck, București, 1998, p.41-46

⁴ Constantini Helene „Le concept de Motivation”, Ed. E.S.F., Paris, 1973, p.34-38

⁵ Nistoreanu Gheorghe, Păun Costică „Criminologie”, Ed. Didactică și Pedagogică R.A., București, 1995. p.214

⁶ Mircea-Sandu Godea, Răzvan-Bogdan Godea „Drept penal-parte generală”. Curs universitar. 2005. p.42

⁷ Valer Suian, “Drept Penal. partea Generală (sinteză)”, 2006. p.30

criminalilor nebuni sau alienați (autorul susține că responsabilitatea socială este singurul criteriu care trebuie să existe pentru toți criminalii, inclusiv și pentru alienați; criminalii alienați se disting de criminalii născuți și nebunii morali, găsind printre primii diferite forme de alienare mintală; aceștia ar fi indivizii atinși de mania persecuției, certei, cleptomaniei, piromaniei etc., care comit fără motiv crime foarte feroase, ca sergentul Bertrand, ce a dezgropat 18 cadavre, cu care și-a satisfăcut poftel sexuale și apoi le-a tăiat cu sabia)⁸.

În cazul crimelor se obișnuiește ca victima să fie clasificată în funcție de un mobil clar identificabil, cum ar fi, de exemplu, că aceasta deținea ceva râvnit de asasin, că se afla în conflict cu el sau că îi fusese necredincioasă etc. Pentru asasinul în serie, „motivul” se află atât de bine și adânc înrădăcinat în psihicul său, încât victima trebuie să aparțină unui anumit gen sau să poată fi inclusă într-o categorie largă de persoane, cum ar fi femeile, copiii, ori să se afle în locul nepotrivit la momentul nepotrivit.

E adevărat, însă, că unii criminali în serie își selectează cu precizie victimele. De exemplu, Joseph Mendley ucidea numai femei roșcate. Ramiro Artieda omora numai femei care semănau cu logodnica ce îl abandonase.

Complicațiile se nasc atunci când, datorită incapacității unui criminal de a-i identifica pe membrii grupului său de ținte, acesta ajunge la atacuri cvasiîntâmplătoare. În ciuda afirmației că nu făcea decât să curețe străzile de prostituate, Peter Sutcliffe primejduia viața tuturor femeilor care se aflau întâmplător afară noaptea, atacând și omorând o serie întreagă de femei, chiar dacă nu erau prostituate.

Prin urmare, fiecare ființă umană poate deveni victima potențială a unui asasin, împotriva căruia nu există nicio armă de protecție, întrucât și mijloacele de investigare tradiționale, bazate pe motive bine determinabile, sunt lipsite de eficacitate⁹.

Motivul acestor brutalități are legătură cu mobilul crimei. Pentru o mare parte a criminalilor în serie, actul în sine constituie întreaga motivație a omorului, ea nu e un

⁸ Pop Traian „Curs de criminologie”, Cluj, 1928. p.497-501

⁹ Viorel Vasile „Investigarea crimelor si criminalilor in serie”. Colecția Repere Juridice. Editura Ministerului Afacerilor Interne. București 2013. p.9-10

mijloc de a obține un alt sfârșit, ca în cazul jafului, unde esența unui succes al operației este dată de furt.

Apar multe situații în care victima e torturată încet, uneori timp de câteva zile, această întârziere având drept scop mărirea duratei de plăcere a asasinului. Există o legătură strânsă între fanteziile sado-sexuale și crima în serie. Adesea, acestea sunt asociate cu dorința de a domina. Toate aceste motive presupun folosirea cu plăcere a violenței, mergând până la excese¹⁰.

Motivul comiterii infracțiunii din punct de vedere penal

Din punct de vedere penal, motivul infracțiunii are 4 funcții:

- funcția de a crea infracțiuni,
- funcția de a crea circumstanțe generale de agravare a pedepsei,
- funcția de a crea o circumstanță legală generală de atenuare,
- funcția de a servi la individualizarea pedepsei¹¹.

Conținutul concret al faptei se referă la acele trăsături obiective și subiective prevăzute de legea penală, care caracterizează fapta real comisă, imprimându-i o anumită gravitate care îi este proprie. Latura subiectivă a infracțiunii o constituie atitudinea psihică a persoanei față de fapta săvârșită, sub formă de intenție sau imprudență, și față de consecințele ce pot avea loc¹².

Structura laturii subiective cuprinde elementul subiectiv (vinovăția) - element important, esențial, la care se adaugă una sau mai multe condiții - cerințe esențiale (mobiluri, scopuri)¹³.

Mobilul în conținutul laturii subiective sau cauza internă a actului de conduită desemnează acel sentiment (dorința, tendința, pasiune) ce a condus la nașterea în mintea făptuitorului a ideii săvârșirea unei anumite fapte (un indiciu de normalitate

¹⁰ Viorel Vasile „Investigarea crimelor și criminalilor în serie”. Colecția Repere Juridice. Editura Ministerului Afacerilor Interne. București 2013. p.13

¹¹ <http://www.stiucum.com/drept/drept-penal/Elementul-moral-al-infracțiuni64982.php> Elementul moral al infracțiunii sau latura subiectivă a infracțiunii

¹² Alexandru Borodac, Valeriu Bujor, Serghei Briază s.a. „Drept Penal. Partea Generală” Ed. Stiinta. Chisinau 1994 p.5

¹³ Dalia Toader „Drept Penal Român”, Note de curs. București 2005. p.81

psihica = este responsabil)¹⁴. Esența motivului constă în faptul că el întotdeauna este legat de anumite imbolduri, datorită cărora se naște dorința de a săvârși infracțiunea. Motivul nu este însă un simplu stimul pentru acțiune, ci este condiționat de dorința conștientă de a atinge un anumit scop.

Prin urmare, motivul poate fi definit astfel: el este un fenomen reflectat în conștiința omului care influențează asupra conștiinței omului, îi orientează voința, condiționează caracterul acțiunilor, determinând prin aceasta în mod esențial conținutul vinovăției, dar care nu-și pierde totodată independența.

Scopul este închipuirea consecințelor dorite, spre a căror realizare tinde persoana. Spre deosebire de motiv, scopul unei infracțiuni caracterizează direct numai acea consecință spre care tinde vinovatul, săvârșind o faptă socialmente periculoasă. Deosebirea dintre scop și motiv este bazată pe faptul că ele caracterizează sub raportul volitiv procesul în mod diferit. Motivul infracțiunii răspunde la întrebarea: după ce s-a călăuzit persoana, săvârșind infracțiunea, în timp ce scopul infracțiunii determină direcția acțiunilor, a consecinței apropiate, spre care tinde persoana.

Fără un motiv determinat nu este comisă nici o infracțiune intenționată. Motivul și scopul infracțiunii, fiind elemente indispensabile, absolut necesare ale actului volitiv, fac parte în mod obligatoriu din componența laturii subiective a infracțiunilor săvârșite cu intenție. Ele nu sînt însă întotdeauna indicate în componența elementelor constitutive obligatorii ale infracțiunii. Chiar și în cazurile cînd motivul, ca atare, nu este inclus în conținutul infracțiunii, judecata nu este indiferentă față de el¹⁵.

Mobilul faptei poate apărea ca element circumstanțial în conținutul calificat al unei infracțiuni, de ex.: omorul devine calificat cînd este săvârșirea din interes material. Mobilul săvârșirii faptei ei poate constitui circumstanța agravanta generală fiind cuprins în denumirea generală de „motive josnice” - lăcomia, ura, răzbunarea, gelozia - conducând la agravarea facultativă a sancțiunilor penale fata de cei care au săvârșit fapta din motive josnice¹⁶.

¹⁴ Dalia Toader „Drept Penal Român”, Note de curs. București 2005. p.82

¹⁵ Alexandru Borodac, Valeriu Bujor, Serghei Briază s.a. “Drept Penal. Partea Generala” Ed. Stiinta. Chisinau 1994 p.131-133

¹⁶ Dalia Toader „Drept Penal Român”, Note de curs. București 2005. p.82

Existența motivului și scopului la infracțiunile săvârșite din intenție nu poate fi negată de nimeni. Motivul furtului, însușirii averii, mitei și altor infracțiuni poate fi lăcomia; motivul omorului — lăcomia, imbolduri huliganice. Formulând componența actului terorist, art. 63 CP. al R.M. indică existența unui scop de subminare sau de slăbire a puterii de stat, pe care infractorul îl urmărește prin omorul unui om de stat ș.a.m.d.¹⁷

Motivul infracțiunii ca element necesar pentru înlăptuirea justiției

În unele cazuri însă fapta, deși include toate trăsăturile unei adevărate infracțiuni, aceasta nu poate fi considerată infracțiune, avînd în vedere motivul care se află la baza acestei fapte, scopul urmărit de cel ce săvârșește și de alte împrejurări concrete.

Dacă, de exemplu, o persoană este atacată de o altă persoană și aceasta din urmă, apărîndu-se, provoacă atacantului leziuni corporale grave sau chiar moartea, ea nu poate fi trasă la răspundere penală, deoarece persoana atacată avea tot dreptul de a se apăra și, în acest caz, acțiunile ei nu numai că nu prezintă un pericol social, ci, dimpotrivă, sînt considerate utile, deoarece sînt îndreptate contra unei fapte social periculoase, evitînd o infracțiune, cu alte cuvinte, aceste acțiuni au fost săvârșite în condiții de legitimă apărare.¹⁸

Motivul comiterii infracțiunii joacă un rol decisiv și în cazul înlăptuirii justiției în cazul minorilor, unde în cazul liberării de răspundere penală, o mare importanță în acest caz i se acordă motivului infracțiunii. Un motiv ca ștregăria e, desigur, în favoarea minorului. Adeseori drept bază a liberării servește săvârșirea infracțiunii din îndemnul unei persoane mai în vîrstă¹⁹.

Deasemenea motivul comiterii infracțiunii este luat în calcul și în cazul individualizării răspunderii penale și pedepsei penale. Așadar conform acestui principiu consacrat în art. 7 din Codul Penal al Republicii Moldova, la aplicarea legii penale se ține cont de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite, de

¹⁷ Alexandru Borodac, Valeriu Bujor, Serghei Briază s.a. “Drept Penal. Partea Generala” Ed. Știința. Chișinău 1994 p.131-133

¹⁸ Alexandru Borodac, Valeriu Bujor, Serghei Briază s.a. “Drept Penal. Partea Generala” Ed. Știința. Chișinău 1994 p.138

¹⁹ Alexandru Borodac, Valeriu Bujor, Serghei Briază s.a. “Drept Penal. Partea Generala” Ed. Știința. Chișinău 1994 p. 295

persoana celui vinovat și de circumstanțele cauzei care atenuază ori agravează răspunderea penală²⁰.

Așadar intenția comună a participanților nu înseamnă identificarea motivelor și scopurilor lor. Părtașii se pot conduce după unul și același motiv sau după motive diferite, să tindă spre unul și același scop sau spre scopuri diferite. În asemenea cazuri instigatorul îl îndeamnă pe autor la săvârșirea infracțiunii din motive de răzbunare, iar acesta săvârșește atare acțiune din motive de cupiditate²¹.

Și nu în ultimul rând drept circumstanțe de individualizare a pedepsei în sensul atenuării acesteia, care intră sub incidența art.76 alin.(2) CP, pot fi recunoscute și consimțământul victimei; motivul de compătimire cu care a acționat vinovatul; întreținerea părinților inapți de muncă; etc²².

Concluzii

După cum deja am putut deduce din conținutul acestui raport, motivul este deseori un element necesar în individualizarea pedepsei penale, înfăpturii justiției, dar și a înțelegerii din punct de vedere criminologic al stării psihice a infractorului în cazul comiterii unei anumite infracțiuni.

Așadar motivul infracțiunii este un fenomen reflectat în conștiința omului care influențează asupra conștiinței omului, îi orientează voința, condiționează caracterul acțiunilor, determinând prin aceasta în mod esențial conținutul vinovăției.

Și nu în ultimul rând, mobilurile infracțiunilor pot fi diverse: în general avînd o conotație negativă: ura, răzbunarea, invidia, gelozia, interesul material, setea de putere etc. și rareori una pozitivă: nevoia de hrană, mila, compasiunea, afecțiunea etc.

²⁰ Art. 7 din Codul Penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18.04.2002. In MO al RM Nr. 72-74 din 14.04.2009 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=331268>

²¹ Alexandru Borodac, Valeriu Bujor, Serghei Briază s.a. “Drept Penal. Partea Generala” Ed. Știința. Chișinău 1994 p.193

²² p.5 din Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova Nr. 8 din 11.11.2013 cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale

Bibliografie:

1. Codul Penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18.04.2002. In MO al RM Nr. 72-74 din 14.04.2009 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=331268>
2. Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova Nr. 8 din 11.11.2013 cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale.
3. Alexandru Borodac, Valeriu Bujor, Serghei Briază s.a. “Drept Penal. Partea Generala” Ed. Știința. Chișinău 1994.
4. Cioclei Valerian „Manual de criminologie”, Ed. ALL Beck, București, 1998.
5. Constantini Helene „Le concept de Motivation”, Ed. E.S.F., Paris, 1973.
6. Dalia Toader „Drept Penal Român”, Note de curs. București 2005.
7. Valer Suian, „Drept Penal. partea Generală (sinteză)”, 2006.
8. Viorel Vasile „Investigarea crimelor si criminalilor in serie”. Colecția Repere Juridice. Editura Ministerului Afacerilor Interne. București 2013.
9. Mircea-Sandu Godea, Răzvan-Bogdan Godea „Drept penal-partea generală”. Curs universitar. 2005.
10. Nistoreanu Gheorghe, Păun Costică „Criminologie”, Ed. Didactică și Pedagogică R.A., București, 1995.
11. Pop Traian „Curs de criminologie”, Cluj, 1928.
12. Stănoiu Rodica-Mihaela „Criminologie”. Ed. Oscar Print, București, 1997.
13. <http://www.stiucum.com/drept/drept-penal/Elementul-moral-al-infractiuni64982.php> Elementul moral al infractiunii sau latura subiectiva a infractiunii